

Het 'Coppieters'-project: tussen droom en daad

Stefaan Walgrave

Op 26 november 1994 titelde De Morgen op haar voorpagina: 'Linkse eenheidslijst in 1995'. De Vlaamse progressieve krant kon haar enthousiasme nauwelijks verbergen toen ze berichtte dat Maurits Coppieters, een *éminence grise* van de Belgische politiek, werkte aan een plan om de linkerkzijde in Vlaanderen samen te brengen op een eenheidslijst. Ondertussen zijn de verkiezingen van 1995 al een tijdje gepasseerd en wordt er nog steeds gewacht op de basistekst die Coppieters met een aantal academici aan het uitwerken is en die het nieuwe initiatief zou moeten schragen. Over enkele weken zal de tekst aan de pers voorgesteld worden.

Nu ben ook ik, zoals zovelen, gecharmeerd door het initiatief van Coppieters. De man - en ik behoor tot de generatie die hem nooit in de Belgische politiek in actie zag - heeft ontegensprekelijk charisma, hij straalt een warme bewogenheid en een inspirerende visie uit. Zijn project doet de linkerkzijde in Vlaanderen luidop dromen van de 'grote' tegenmacht tegen burgerlijk en autoritair rechts. Daarbij komt het aanvoelen dat er inderdaad heel wat gemeenschappelijk is bij de verschillende groepen op verschillende plaatsen aan de linkerkzijde. Wat onderscheidt bijvoorbeeld de Volksunie van Anciaux van de *realo's* bij Agalev? Weet niet iedereen dat KAV en KWB eigenlijk lokale afdelingen zijn van de milieubeweging en dat de vredesbeweging van de jaren '80 haar mobilisatie in grote mate aan SP en ACW te danken had?

De succesansen van Coppieters' project verschillen sterk naargelang het doel dat wordt beoogd. Tot op dit moment bestaat er echter de grootste verwarring waar de 'Coppieters'-groep naar toe wil. De 'linkse eenheidslijst' waarmee De Morgen uitpakte, behoort blijkbaar niet (meer) tot de prioriteiten. Er is nu meer sprake van (duurzame) samenwerking of coalitievorming rond bepaalde beleidsvragen. Daarnaast is er nog een derde doelstelling denkbaar, namelijk een inhoudelijke, programmatische vernieuwing in de verschillende linkse partijen introduceren, een ideologische herbronning op gang brengen zonder onmiddellijke structurele consequenties.

De droom is op dus nog niet helemaal duidelijk, de drempels die tussen droom en daad liggen, zijn dat des te meer. Sommige drempels belemmeren alleen de sterkere, structurele varianten (eenheidslijst, coalitievorming), anderen knagen ook aan de kansen van de zwakkere variant (herbronning). Hieronder komen enkele van die drempels aan bod. Er zijn er talloze andere denkbaar.

Strategische drempels

1. De verwarring over het doel van Coppieters hypothekeerde de slaagkansen van het project van in den beginne en lijkt me, naast het veel te vroeg laten uitlekken van de plannen, een strategische blunder. De buiten de SP 'geviseerde' partijen, Volksunie en Agalev, konden in die omstandigheden, zonder informatie en zonder duidelijk project, bijna niet anders dan negatief reageren. En dat deden ze dan ook.

2. Behoort een duurzame coalitie tot de mogelijkheden? In de Belgische en Vlaamse politiek behoort die strategie op dit moment niet echt tot de beschikbare opties. Druk en de tegendruk zijn immers zo groot, dat coalities tussen partijen die in de regering en in de oppositie zitten nauwelijks kans maken. Duurzame coalities vergen een andere politieke cultuur dan de gangbare, minder 'negatieve' oppositie en monolithisch meerderheidsstemgedrag, een politieke cultuur waarin het spel van wisselmeerderheden niet noodzakelijk de val van de regering betekent en gesprekken tussen regering(spartijen) en oppositie niet onmiddellijk als verraad worden gebrandmerkt. De vraag is of Coppieters' initiatief in staat zal zijn die defensieve politieke cultuur te doorbreken. Het is in ieder geval opvallend dat bij steeds meer betrokkenen de roep naar een nieuwe politieke cultuur luider klinkt, bijvoorbeeld naar aanleiding van de eerste rechtstreekse verkiezing van de Vlaamse Raad. Anderzijds sluit het federale regeerakkoord nog steeds wisselmeerderheden uit en is de zeer nipte SP-CVP-meerderheid in het Vlaamse Parlement niet van die aard om de parlementsleden in eer en geweten te laten stemmen.

3. Er is ook de overweldigende indruk dat Coppieters' initiatief eigenlijk een SP-initiatief is, wat niet echt bevorderlijk is om de andere partners tot samenwerking aan te sporen. Coppieters opereert onder de auspiciën van Norbert De Batselier en Freddy Willockx, en zij op hun beurt onder het goedkeurende oog van voorzitter Louis Tobback. Bij velen bestaat de indruk dat de SP zichzelf gewoon een fris kleurtje wil aanmeten en daarbij, als het even kan, graag de Volksunie en Agalev op een electorale opdoffer van jewelste wil tracteren. In dat scenario wil de SP eigenlijk niet weten van samenwerking en komt Coppieters als een geschenk uit de hemel om de soms 'flinkse' regeringspolitiek te compenseren. De vraag of dit scenario waar is of niet, doet niet terzake: punt is dat heel wat betrokkenen het initiatief zo interpreteren en dat dit de samenwerking en de kansen van Coppieters hypothekeert.

Die strategische drempels bemoeilijken een duurzame coalitie rond bepaalde punten en nog meer het smeden van een eenheidslijst.

Organisatiele drempels

Belangrijkste reden voor mijn scepsis is de eigenheid van (een deel van) het middenveld waar Coppieters naar lonkt. Het 'Coppieters'-project viseert immers niet alleen politieke partijen (SP, Volksunie en Agalev) maar hengelt ook openlijk naar de steun van het grootste organisatieconglomeraat in Vlaanderen, met name de christelijke arbeidersbeweging (ACW). Het wordt niet in zoveel woorden gezegd, maar naast die traditionele partners, wil het initiatief ook uitgroeien tot de politieke poot van de zogenaamde nieuwe sociale bewegingen (milieubeweging, vredesbeweging, derde-wereldbeweging, vrouwenbeweging,...). Naast het feit dat de nieuwe sociale bewegingen eigenlijk al een politieke vertegenwoordiger hebben - ik kom daar straks op terug - is dat om verschillende organisatiele redenen niet evident.

1. De nieuwe sociale bewegingen zijn organisatieel zo heterogeen dat ze gewoonweg niet te groeperen zijn achter één vlag, zelfs ternauwernood achter één concrete eis. De historie van de bewegingen toont aan dat de grote coalities en mobilisaties, sterk op één strijdpunt gericht - pakweg de rakettenbetogingen van de jaren '80 en de antiracistische

manifestaties van de jaren '90 - steeds erg broos waren. Soms moesten de organisatoren zich meer inspannen om hun coalitie bijeen te houden dan om te mobiliseren. Hoe wil men die bewegingen dan achter één programma, achter één maatschappelijk plan verenigen, al is het maar in een samenwerkingsverband? Het lijkt me een moeilijke opgave.

2. Daarbij aansluitend, staan de nieuwe sociale bewegingen sterk op hun autonomie, hun ongebondenheid. Het maakt deel uit van hun essentie als nieuwe sociale bewegingen. Ze zijn gedeeltelijk ontstaan als een reactie tegen de als verstikkend ervaren verzuiling en politisering. Heel wat sociologen zoals Habermas en Touraine hebben steeds gedroomd van één grote, nieuwe sociale beweging, maar het is bij vele kleine nieuwe sociale bewegingen gebleven. Hun versnipperd, gefragmenteerd karakter is geen toeval. De solidariteit van de bewegers is verankerd in kleine groepen, niet in grote organisaties, het engagement is partieel en voorwaardelijk. Verscheidenheid is een credo, geen onbedoeld gevolg.

Dat blijkt bijvoorbeeld uit de zwakte van de nieuwe-sociale-bewegingskoepels, zoals de Bond Beter Leefmilieu (BBL) en het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking (NCOS). Deze organisaties domineren 'hun' beweging niet, hebben het geheel van bewegingsorganisaties niet in de hand zoals de 'oude' bewegingsorganisaties dat wel deden. Het NCOS creëerde als koepel zelf haar basis en is daardoor relatief sterker dan de BBL die louter bovenbouw van (bestaande) milieugroepen is. Het organisatorisch samensmeden van de nieuwe sociale bewegingen in een overkoepelend verband, ook in een tijdelijke coalitie, is door de aard van de zaak een penibele kwestie.

3. Bovendien kan men zich de vraag stellen of het eigenlijk wel zin heeft om op die nieuwe-sociale-bewegingsorganisaties te mikken. Een elementair verschil tussen de oude sociale bewegingen - in essentie de arbeidersbeweging - en de nieuwe sociale bewegingen, is dat die laatste in grote mate drijven op niet-georganiseerde individuen. Een groot deel van de collectieve actie van de nieuwe sociale bewegingen wordt gevoed door personen die geen lid zijn van de bewegingsorganisaties. Dat duidt er op dat de eigen mobilisatiekracht van de bewegingsorganisaties beperkt is. De nieuwe sociale bewegingen zijn geen grote of sterke bewegingen. Ze hebben weinig leden en hebben die leden ook niet in de hand. Misschien verwerft Coppieters zich de steun van een aantal bewegingskaders, maar daarmee heeft zijn project zeker nog niet de massa mee.

Voor die broodnodige massaliteit - het heeft weinig zin om samen te werken als men op die manier geen politieke (wissel)meerderheid verwerft - moet worden aangeklopt bij oude sociale bewegingsorganisaties. Daar situeert zich in het Vlaamse middenveld de grootste mobilisatiekracht. Alleen de nieuwe-sociale-bewegingsmobilisaties die gesteund werden door zulke traditionele partners konden soms uitgroeien tot grote evenementen. Bewegingsstrijdpunten die die steun moesten ontberen, bleven dikwijls marginaal. Het feit dat het ACW afwijzend reageerde, doet vragen rijzen bij de slaagkansen van Coppieters' project, of toch in iedere geval bij de maatschappelijke onderbouw en massaliteit waarop het zou moeten steunen. Ik kom daar straks nog op terug.

De organisatievorm van de nieuwe sociale bewegingen leent zich dus nauwelijks tot samenwerkingsverbanden en dat geldt *a fortiori* voor het steunen van een eenheidslijst.

Ideologische drempels

1. De verschillende nieuwe sociale bewegingen en de progressieve ‘voorhoede’ van de oude sociale bewegingen kunnen inhoudelijk-ideologisch een heel eind weegs gaan. Zowel bij de nieuwe als bij de oude sociale bewegingen vertrekt men van een economische kritiek. De maatschappij wordt in hetzelfde economische bedje ziek verklaard. Economische determinanten, mechanismen en randvoorwaarden - de vrije markt, het winstprincipe, instrumentele rationaliteit - domineren het maatschappelijke leven en laten nauwelijks ruimte voor andere logica's, waarden en bekommernissen, zo luidt de stelling. Politiek en ethiek raken in verdrukking door de economische megamachine die de gehele samenleving in haar greep krijgt. Het is dan ook niet bij verdorven individuen of bij ‘de mentaliteit’ dat het fout loopt, maar op het niveau van de maatschappelijke structuren en in één adem wordt er gepleit voor diepgaande structurele veranderingen in de maatschappij. De centrale waarden van waaruit die kritiek geleverd wordt, zijn oude bekenden zoals inspraak, gelijkheid, emancipatie,... Die analyses, maatschappelijke diagnoses en waarden vind je zowel bij Oxfam-Wereldwinkels en Greenpeace als, weliswaar wat meer onderhuids, bij traditionele organisaties zoals KWB, KAV, scouts en Chiro, om er maar enkele te noemen. Hier ligt dus een kans om dat gemeenschappelijk inhoudelijk potentieel aan te boren en eventueel electoraal te kapitaliseren.

Maar. De consensus waarvan sprake, werd en wordt nooit gethematiseerd. Het gaat om een impliciete consensus, een gemeenschappelijk aanvoelen dat uit elkaar spat van zodra het wordt geconcretiseerd in een programma, in concrete strijdpunten, in een omvattende ideologie. Een politiek programma is geen loutere opeenstapeling van eisen maar een geïntegreerd geheel van eisen die hiërarchisch geordend zijn, waar met andere woorden bepaalde punten prioritair en andere punten net iets minder belangrijk worden geacht. Een gelijkaardige spanningsverhouding tussen bewegingseisen en partijprogramma tekent de verhouding tussen Agalev en de nieuwe sociale bewegingen. Fundamenteel is er over vele punten consensus en is er het wederzijdse aanvoelen dat bewegingen en partij eigenlijk loten op dezelfde stam zijn. Toch gaan Agalev en (sommige) nieuwe sociale bewegingen regelmatig in de clinch rond concrete dossiers en strijdpunten (vb. mestactieplan, TGV,...).

Anderzijds zoekt men ter linkerzijde van het politieke spectrum wel degelijk naar nieuw groot ideologisch verhaal, een houvast, een ‘master’-referentiekader waarin het dagelijkse politieke gearrewar en de belangrijke maatschappelijk vraagstukken een plaats krijgen. Het valt te bezien of de basistekst van Coppieters’ groep zulk groot verhaal zal bevatten en, als dat het geval zou zijn, of dat grote verhaal dan weer niet te vaag en te abstract zal blijven zodat iedereen er zich in kan herkennen. Een nieuw groot verhaal moet immers vooral wervend zijn en dus politieke tegenstelling en discussie creëren, polariseren en verdelen. Het moet het verhaal zijn van een nieuwe politieke breuklijn - diepgaande en duurzame maatschappelijke tegenstellingen rond de fundamentele van de samenleving - waarrond met een zekere duurzaamheid politiek kan gemobiliseerd worden. Dat er sprake is van een nieuwe politieke breuklijn - bijvoorbeeld van rechts-autoritair tegenover links-libertair - wordt door velen aangevoeld, maar pogingen om die breuklijn te expliciteren raakten nauwelijks uit hun academische marginaliteit of waren te opvallend afkomstig uit één politieke stroming. Dat verlangen naar een nieuw omvattend referentiekader is ook de reden waarom Coppieters’ initiatief velen charmeert - ook binnen partijen die in eerste

instantie negatief reageerden - zelfs als ze om strategische redenen niet onmiddellijk mee op de boot springen.

Hierin liggen volgens mij de beste kansen voor Coppieters, niet zozeer in het zoeken naar politieke samenwerking maar in het voeren van de inhoudelijke discussie.

2. Het probleem zit hem niet alleen in de concrete vertaling van algemene analyses, maatschappelijk diagnoses en waarden en in de tegenstellingen die die vertaling zal opleveren. Sommige van de beoogde bewegingen en organisaties delen die centrale uitgangspunten veel minder. In de milieubeweging, bijvoorbeeld, zijn er heel wat groepen en organisaties die die economische kritiek niet delen, die niet in termen van structurele verandering denken maar die vasthouden aan een pragmatische oplossing voor een onmiddellijk en concreet milieuprobleem zonder 'hun' probleem door te trekken tot 'het' probleem. Men spreekt in de milieubeweging in dat verband van het NIMBY-syndroom, wat staat voor *'Not in my backyard'*. Op zulk los zand kan je geen omvattend en wervend programma bouwen.

Toch zijn er ook nieuwe sociale bewegingen die wel zulk omvattende programma belichamen. Zo denk ik dat de derde-wereldbeweging op dit moment zowat de sterkste inhoudelijke partner van Coppieters moet zijn.

3. Een derde ideologische reden om vraagtekens bij de slaagkansen van Coppieters' eenheidslijst of duurzame samenwerking te plaatsen, is de 'dogmatische traditie' in het linkse kamp. Partijen en organisaties links van het politieke centrum kennen een lange traditie van schisma, discussies over het geslacht der engelen vanuit een 'heilige' overtuiging van het eigen gelijk en van de eigen unieke positie. Eén van de redenen voor Agalevs succesvolle oprichting in het begin van de jaren '80 was net dat de groene-partijstichters zich van deze discussies geen zier aantrokken, gewoon een partij stichten en pas naderhand toenadering zochten tot andere bewegingen (en partijen). Ik zie niet goed in hoe Coppieters er in zou slagen die verdelende tendensen te neutraliseren in een groot verbond.

De inhoudelijk-ideologische verschillen zijn op dit moment dus te groot voor duurzame samenwerking, of voor het smeden van een eenheidslijst, maar ze zijn niet te groot voor een inhoudelijk gesprek of een ideologische herbronning.

Politieke drempels

1. Laat me beginnen met te stellen dat de politieke context niet echt gunstig is voor Coppieters' initiatief. De SP zit in de regering en neemt daar beslissingen die niet echt in goede aarde vallen bij een deel van de linkerkant, het vluchtelingenbeleid is er het beste voorbeeld van. De progressieve geloofwaardigheid en integriteit van de SP is daardoor in het gedrang. Veel beter ware dat de SP in de oppositie zat en samen met haar linkse wapenbroeders ten strijde trok tegen een rechts beleid. Het is niet toevallig dat nieuwe sociale bewegingen en SP nooit zo dicht bij elkaar stonden als ten tijde van de rakettenstrijd, toen ze schouder aan schouder tegen een CVP-PVV-regering optrokken.

2. Een niet te onderschatten belemmering voor samenwerking is de inertie en de overlevingsdrang van organisaties in het algemeen en politieke organisaties in het

bijzonder. Eens politieke organisaties bestaan, is een groot deel van hun energie er op gericht om te overleven, om verder te bestaan, onafgezien van het feit of de organisatie (nog) wel het geschikte middel is om het politieke doel te bereiken. Bestuurders, professionals en organisatieleiders hebben alle belang bij het voortbestaan van hun organisatie, bij het *status quo*: hun werk, hun prestige, hun macht is er afhankelijk van. Samenwerking met andere politieke organisaties, en zeker politieke eenheidslijsten, bedreigen de betrokken politieke organisaties in hun voortbestaan omdat ze de organisatie-identiteit doen vervagen, de organisatie aan profiel doen inboeten en zo vragen doen rijzen over haar eigenheid en legitimiteit. Politieke partijen zijn strijdorganisaties die nog meer dan andere (over)leven dankzij hun profilering, het in de verf zetten van de verschillen met andere partijen, het benadrukken van de eigenheid van hun programma en het creëren van politieke conflicten daarrond. Een louter inhoudelijk aantrekkelijk, politiek project is ruimschoots onvoldoende om partijen uit hun egestelling te lokken.

Wel mogelijk is dat bepaalde partijen electoraal wegdeemsteren en dat een deel van de overblijvende leiders, kaders en militanten eieren voor zijn geld kiest en naar een verwante partij overstapt of dat een deel van een nog levensvatbare partij de grote oversteek naar een andere partij onderneemt, zoals de Volksunie ondervond. De ervaring van de Volksunie die als gelijkwaardige partner vrijblijvende gesprekken met de toenmalige PVV startte en later met de brokken bleef zitten, is daarbij niet echt een bemoedigend precedent. Om het kort te maken: voor echte ‘progressieve frontvorming’, om dat beladen woord maar eens te gebruiken, is een partijlandschap zoals het Vlaamse te inert.

3. Dat blijkt al uit de eerste, erg negatieve reacties van de door Coppieters geviseerde partners. Hoewel er naderhand zowel bij Agalev als bij de Volksunie stemmen opgingen om tenminste de teksten af te wachten en Coppieters een kans te geven, lijkt het er niet op dat de betrokken partijen alsnog over de brug zullen komen. Zeker niet als het gaat over een eenheidslijst of over duurzame samenwerking .

Agalev is samen met de SP de sleutelpartij in het Coppietersproject. Agalev reageerde van in den beginne uitermate negatief, zelfs ietwat verkrampd op de eerste berichten over Coppieters’ plannen. De overtuiging dat de groene partij met een eigen, uniek partijproject bezig is dat totaal niet te vergelijken is met dat van de traditionele partijen, is op alle niveaus in de partij sterk aanwezig. Agalev heeft zijn eigenheid moeten verwerven en bewijzen tegenover grote broer SP en zal die niet zo snel uit handen geven. Zonder Agalev lijkt Coppieters’ project niet echt het niveau van een *face lift*-operatie voor de SP te kunnen overstijgen. Ten eerste zou het project zijn ecologische geloofwaardigheid totaal verliezen, Agalev is in de ogen van de kiezer de ‘eigenaar’ van het milieuthema. Ten tweede zou zonder Agalev de *link* naar de nieuwe sociale bewegingen zo goed als onbestaande zijn. Op dit moment is Agalev immers *de facto* de politieke vertegenwoordiger van de nieuwe sociale bewegingen, hoewel er van formele en exclusieve banden geen sprake is. De nieuwe sociale bewegingen beschikken dus al over een politieke spreekbuis en hebben helemaal geen behoefte aan een nieuwe partner. De losse verhouding tussen de nieuwe sociale bewegingen en Agalev kan trouwens model staan voor de nieuwe vormen van interactie tussen middenveld en politieke partijen: de tijd dat sociale organisaties zich tot één partij bekenden, en omgekeerd, is voorbij.

De Volksunie is naast SP en Agalev de derde betrokken politieke partij. De nationalistische partij worstelt met identiteitsproblemen nu haar oorspronkelijk

programma in belangrijke mate is uitgevoerd. Bert Anciaux poogt zijn partij te herpositioneren door ze in de progressieve politieke hoek te plaatsen. Langs de andere kant countert de Volksunie Luc Van Den Brandes 'officiële nationalisme' door de Vlaamse vlucht voorwaarts, en dat is niet van die aard om een groot progressief samenwerkingsverband mee te smeden, zeker niet als de smid van dienst zegt dat het Vlaamse nationalisme zijn beste tijd gehad heeft. De identiteitsproblemen van de Volksunie die haar in een relatief zwakke positie plaatsen, zijn niet van aard om gesprekken over samenwerking met andere partijen te bevorderen. In tijden van schaarste kruipt men eerder dicht bij elkaar in de eigen kring dan zich naar buiten te begeven en open gesprekken aan te gaan. Daarbij komt het 'overloperstrauma' dat de Volksunie teistert en de simpele vaststelling dat degenen die de Volksunie desondanks trouw gebleven zijn, wel overtuigd zullen zijn van de eigenheid en de unieke politieke rol van hun partij.

De belangrijkste partner in het middenveld waarop Coppieters mikt, is het ACW. Hier steekt de droom van de progressieve frontvorming *à la Collard* terug de kop op. Zoals al gezegd, garandeert een eventuele deelname van het ACW een grote massaliteit en een maatschappelijke verankering. Stel even dat Agalev, VU en SP volop mee zouden doen, bijvoorbeeld op een eenheidslijst, dan is het nog niet gezegd dat dit amalgaam evenveel stemmen zal halen als de optelling van hun afzonderlijke verkiezingsresultaten, laat staan dat het dat gezamenlijke verkiezingsresultaat zou kunnen overtreffen. Met het ACW erbij ligt dat anders. Hier liggen wel kansen tot een gevoelige uitbreiding van de electorale achterban. Maar het ACW zal niet over de brug komen. De band met de CVP wordt van langzaam losser maar er zal geen nieuwe, politieke huwelijkspartner opduiken. De tijd van de verzuiling is voorbij. Partnerschappen tussen partijen en organisaties worden wisselend, selectief en informeel in plaats van duurzaam, exclusief en formeel.

Besluit

Ik stelde dat Coppieters' slaagkansen afhangen van de doelstelling van zijn project: eenheidslijst, coalitie of herbronning. Hierboven is ten overvloede aangetoond dat een eenheidslijst op dit moment tot het rijk der politieke fabelen behoort. De initiatiefnemers hebben dat begrepen, want daar wordt met geen woord meer over gerept. Maar ook een duurzame coalitie rond bepaalde beleidspunten, waar de 'Coppieters'-groep op dit moment blijkbaar naar streeft, lijkt me geen haalbare kaart te zijn: de strategische, organisationele, ideologische en politieke drempels zijn te hoog.

Wat overblijft, een inhoudelijke herbronning voor de betrokken partijen en bewegingen, maakt wel een kans en - wat meer is - daar is ook echt vraag naar. Verhofstadt sloeg er misschien niet in om de regering te breken, maar hij revitaliseerde en vernieuwde zijn liberale VLD wel grondig: er zijn scherpe analyses en er is een duidelijk referentiekader. Ook de CVP is volop bezig, zij het iets minder spectaculair, haar oude gewaden af te werpen. De linkerzijde bleef tot nu toe wat verweesd achter bij al dat inhoudelijk geweld. Coppieters' teksten kunnen hier verandering in brengen. Ze kunnen de ideologische discussie aanzwengelen, de zoektocht naar een nieuw groot verhaal stofferen, partijen en bewegingen dwingen om standpunt in te nemen en om inhoudelijke gelijkenissen en verschillen te erkennen, ze kunnen de ideologische duidelijkheid en profilering in het Vlaamse partijlandschap vergroten en - wie weet - de politieke agenda beïnvloeden. Misschien is het respect voor de figuur van Coppieters net groot genoeg om het

inhoudelijke kind niet onmiddellijk met het politiek-strategische badwater weg te gooien. Of dat op termijn toch tot samenwerking of zelfs tot een eenheidslijst zal leiden, doet op dit moment niet terzake. De ironie wil dat de grootste weerstand tegen die inhoudelijke piste misschien wel van de SP zal komen. Het lijkt niet evident om de soms erg conservatieve SP-achterban te overtuigen om met open vizier het inhoudelijke gesprek aan te gaan en de partijbeginselen in vraag te stellen.

Ik wil nog een tweede besluit trekken. Men kan zich los van de strategische organisationele, ideologische en politieke drempels de vraag stellen, of progressieve frontvorming op dit moment eigenlijk wel opportuun zou zijn voor de linkerzijde in Vlaanderen. Gaat links er bij winnen? Zal links in een eenmakende beweging meer macht verwerven dan nu het geval is? Zal de som van de delen even zwaar wegen als alle delen op zich? Samenwerking en frontvorming leidt daarenboven tot afzwakking, compromisvorming, vervlakking en deprofilering van de onderscheiden politieke organisaties en hun programma's. Mensen, militanten, kiezers, ideeën en programmapunten zullen verdwijnen. Is er vanuit electoraal-maximalistisch perspectief niets voor te zeggen, zoals Marc Elchardus betoogt, dat het linkse kamp best in zijn diversiteit - met economisch links (SP) én postmaterialistisch links (Agalev en VU) - blijft doorgaan, om zoveel mogelijk schapen in de progressieve stal te houden? SP, Agalev en Volksunie hebben bovendien zowel ideologisch als sociaal-economisch een ander kiespubliek en hun participatie- en organisatiecultuur verschilt sterk. Verscheidenheid kan niet alleen een credo zijn, maar produktdifferentiatie is dikwijls ook een goede verkoopsstrategie. Als Coppieters' project de inhoudelijk-ideologische toer opgaat, kan het de politieke consumenten duidelijk maken waarin de produkten verschillen en waarin ze op elkaar gelijken. En daar is in deze verwarrende politieke tijden nood aan.